Madende Acele Kamulaştırma Şartı

MAHKEME	KARAR TARİHİ	SONUÇ
Danıştay 6. Daire	25.12.2025	İptal

ESAS NO	KARAR NO	İLGİLİ HÜKÜMLER
2024/4028	2025/7324	2942 s. K. 27, 2942 s. K. 5, 3213 s. K. 46, 2577 s. K. 20/A, Anayasa 35

ÖZET

Maden ruhsat sahası için alınan acele kamulaştırma kararında kamu yararı bulunduğu kabul edilmiş; ancak gelir, istihdam ve olağan sürecin uzunluğu gerekçeleri acelelik hâli sayılmamış, karar davacının taşınmazı yönünden iptal edilmiştir.

Bu kararın özeti ve değerlendirmesi
savun.av.tr/madende-acele-kamulastirma-acelelik-hali-danistay-2025-7324/ →

Karar metni

Adalet Bakanlığı Bedesten sisteminde yayımlandığı hâliyle, değiştirilmeden aktarılmıştır. Taraf adları kaynakta anonimdir.

Danıştay 6. Daire Başkanlığı 2024/4028 E. , 2025/7324 K.

"İçtihat Metni"

T.C.

D A N I Ş T A Y

ALTINCI DAİRE

Esas No : 2024/4028

Karar No : 2025/7324

DAVACILAR : 1- ...2- ...

DAVALILAR : 1-.../...

2-... Müdürlüğü/...

VEKİLİ : Av. ...

MÜDAHİL (DAVALILAR YANINDA) :...

VEKİLİ : Av....-Av. ...

DAVANIN KONUSU : Sivas ili sınırları içerisinde bulunan S:... numaralı IV. Grup maden (demir) işletme ruhsatlı sahada, ruhsata konu maden üretiminin devam edebilmesi için ihtiyaç duyulan taşınmazların Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27.maddesi gereğince acele kamulaştırılmasına ilişkin 25.11.2023 tarih ve 32380 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 24.11.2023 tarih ve 7882 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararının Sivas ili, Gürün ilçesi, ... Mahallesi, ... ada ... parsel sayılı taşınmaz yönünden iptali istenilmektedir.

DAVACILARIN İDDİALARI : Davacılar tarafından, uyuşmazlık konusu alanın tarım alanı olarak kullanıldığı, üzerinde buğday üretimi yapıldığı, bu nedenle tarım arazisinin kamulaştırılmasında kamu yararı bulunmadığı ileri sürülerek, dava konusu işlemin iptaline karar verilmesi istenilmektedir.

DAVALILARIN SAVUNMASI : Dava konusu işlemin ekonomik kalkınmaya fayda sağlaması amacıyla tesis edildiği, gerekli kurum görüşlerinin alındığı, enerji üretimine sağladığı katkı nedeniyle madencilik faaliyetinin yapılmasında kamu yararının bulunduğu, istihdamın sağlanması, devlet gelirlerinin artırılması ve madencilik faaliyetlerinin devamının sağlanması hususları dikkate alındığında acele kamulaştırma yoluna başvurulması koşullarının gerçekleştiği belirtilerek davanın reddine karar verilmesi gerektiği savunulmaktadır.

DAVALI YANINDA MÜDAHİLİN SAVUNMASI: Madencilik faaliyetinde kamu yararı bulunduğu, bu nedenle acele kamulaştırma yoluna başvurulması koşullarının gerçekleştiği belirtilerek davanın reddine karar verilmesi gerektiği savunulmaktadır

DANIŞTAY TETKİK HAKİMİ ...'IN DÜŞÜNCESİ : Dava konusu işlemin iptaline karar verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

DANIŞTAY SAVCISI ...'IN DÜŞÜNCESİ : Dava, Sivas ili sınırları içerisinde bulunan S:... numaralı IV. Grup maden (demir) işletme ruhsatlı sahada, ruhsata konu maden üretiminin devam edebilmesi için ihtiyaç duyulan taşınmazların Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27.maddesi gereğince acele kamulaştırılmasına ilişkin 25.11.2023 tarih ve 32380 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 24.11.2023 tarih ve 7882 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararının Sivas ili, Gürün ilçesi, ... Mahallesi, ... ada ... parsel sayılı taşınmaz yönünden iptali istemiyle açılmıştır.

Usule ilişkin iddialar yerinde görülmemiştir.

Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla Anayasa'ya uygun olarak yasayla sınırlandırılması mümkündür. Bu hükümlerden hareketle bir taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının kamulaştırma yolu ile kaldırılması (mülkiyetin el değiştirmesi) ancak kamu yararının karşılanması zorunluluğunun özel mülkiyet hakkının korunmasından üstün tutulması şartına bağlıdır.

Anayasa'nın "Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma" başlıklı 90. maddenin 1. fıkrasında: "Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak

andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır." son fıkrasında ise: "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 07.05.2004 günlü, 5170 sayılı Yasanın 7. maddesi) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır." kuralıyla usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası andlaşmaların iç hukuk sistemine yansıtılma yöntemi belirlenerek, bu andlaşmalardan temel hak ve özgürlüklere ilişkin olanlarla yasaların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda uluslararası andlaşma kurallarının esas alınması anayasal gerekliliktir.

20.03.1952 günü kabul edilen İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek 1 Nolu Protokol Türkiye tarafından 19.03.1954 tarihinde onaylanmıştır. Anılan Protokolun "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesinde ise: "Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez." kuralı yer almıştır.

2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 3. maddesinde: “İdareler, kanunlarla yapmak yükümlülüğünde bulundukları kamu hizmetlerinin veya teşebbüslerinin yürütülmesi için gerekli olan taşınmaz malları, kaynakları ve irtifak haklarını; bedellerini nakden ve peşin olarak veya aşağıda belirtilen hallerde eşit taksitlerle ödemek suretiyle kamulaştırma yapabilirler” ve 6.maddesinin son fırkasında “Onaylı imar planına veya ilgili bakanlıklarca onaylı özel plan ve projesine göre yapılacak hizmetler için ayrıca kamu yararı kararı alınmasına ve onaylanmasına gerek yoktur.” kuralına yer verilmiştir.

2942 sayılı Yasa'nın 27. maddesinde, "3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya aceleliğine Cumhurbaşkanınca karar alınacak hallerde veya özel kanunlarla öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olan taşınmaz malların kamulaştırılmasında kıymet takdiri dışındaki işlemler sonradan tamamlanmak üzere ilgili idarenin istemi ile mahkemece yedi gün içinde o taşınmaz malın 10 uncu madde esasları dairesinde ve 15 inci madde uyarınca seçilecek bilirkişilerce tespit edilecek değeri, idare tarafından mal sahibi adına 10 uncu maddeye göre yapılacak davetiye ve ilanda belirtilen bankaya yatırılarak o taşınmaz mala el konulabilir." hükmüne yer verilmiştir.

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 46. maddesinde, işletme ruhsatı safhasında işletme faaliyetleri için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmazın, taraflarca anlaşma sağlanamaması ve işletme ruhsatı sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça kamu yararı bulunduğuna karar verilmesi halinde kamulaştırılacağı, kamulaştırma işlemlerinin 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre yapılacağı, bu hususdaki masraflar ve kamulaştırma bedelinin işletme ruhsatı sahibi tarafından ödeneceği, kamulaştırılan taşınmazın, tapuya Hazine adına tescil edilip ruhsat hukuku devam

ettiği sürece madencilik faaliyetlerinde kullanılmak üzere ruhsat sahibi adına tahsis edileceği hükme bağlanmıştır.

2942 sayılı Yasa'nın 27. maddesi incelendiğinde, kamulaştırma işlemlerinde öngörülen yöntemlerin bir kısmının uygulanmayarak taşınmaza acele el konulabilmesi yolu istisnai olarak başvurulabilecek bir yöntem olarak düzenlendiğinden, madde hükmü ile üç durumda acele kamulaştırma yolu ile taşınmaza el konulmasına olanak tanınmıştır. Bu koşullardan ikisi Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya özel kanunlarda öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olması halleri şeklinde açıkça sayılmak suretiyle üstün kamu yararının ve kamu düzeninin korunmasının gerçekleştirilmesi amacıyla acele kamulaştırma yoluna gidilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda üçüncü koşul olan aceleliğine Cumhurbaşkanınca karar verilebilmesi için de kamu yararı ve kamu düzenine ilişkin olma halinin maddede yer alan diğer iki koşula paralel nitelik taşıması gerekmektedir.

Hukuk devletinde idarenin, acele kamulaştırma işlemi tesis edebilmesi için, olağanüstü durumlar karşısında, kamulaştırmaya konu taşınmaza daha acil olarak ihtiyaç duyması, idarenin anılan taşınmazı bir an önce kullanmaya başlamaya muhtaç olması, bir başka ifadeyle, üstün kamu yararının gerçekleşebilmesi için olağan usulden ayrılmasının zorunlu olması gerekir.

Acele kamulaştırmada, kıymet takdiri dışındaki işlemler sonradan tamamlanmak üzere ilgili idarenin istemi ile mahkemece yedi gün içinde o taşınmaz malın kanunda belirtilen usule göre bilirkişilerce tespit edilecek değeri idare tarafından mal sahibi adına bankaya yatırılarak o taşınmaz mala el konulabilir. Burada malik lehine olağan kamulaştırmada getirilen usule ilişkin güvenceler bertaraf edilmekte ve taşınmazın mülkiyeti geçmeden, idareye, taşınmazı el koyarak kullanma, ondan yararlanma ve üzerinde birtakım tasarrufta bulunma yetkisi verilmektedir. Bu işlem, malikin mülkiyet hakkını kısıtlayan bir sonuç doğuracağından, taşınmaza el konulmasında amaçlanan kamu yararı ile malikin mülkiyet hakkı arasındaki dengenin korunması ve bu kapsamda acelelik halinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Yani acele kamulaştırma, istisnai bir yöntem olduğundan, olağan kamulaştırma gerekçeleri dışında aceleliğin varlığına dair şartların idarece ortaya konulup konulmadığı değerlendirilmelidir.

5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun "Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı" başlıklı 13. maddesinde: "Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri tarımsal üretim amacı dışında kullanılamaz. Ancak, alternatif alan bulunmaması ve Kurulun uygun görmesi şartıyla;

a) Savunmaya yönelik stratejik ihtiyaçlar,

b) Doğal afet sonrası ortaya çıkan geçici yerleşim yeri ihtiyacı,

c) Petrol ve doğal gaz arama ve işletme faaliyetleri,

ç) İlgili bakanlık tarafından kamu yararı kararı alınmış madencilik faaliyetleri,

d) Bakanlıklarca kamu yararı kararı alınmış plân ve yatırımlar,

e) (Ek: 31/1/2007-5578/3 md.) Kamu yararı gözetilerek yol altyapı ve üstyapısı faaliyetlerinde bulunacak yatırımlar,

f) (Ek: 26/3/2008-5751/1 md.) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun talebi üzerine 20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu uyarınca yenilenebilir enerji kaynak alanlarının kullanımı ile ilgili yatırımları,

g) (Ek: 26/3/2008-5751/1 md.) Jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımları,

İçin bu arazilerin amaç dışı kullanım taleplerine, toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile Bakanlık tarafından izin verilebilir. (Ek cümle: 31/1/2007-5578/3 md.) Bakanlık bu yetkisini valiliklere devredebilir.

Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri dışında kalan tarım arazileri; toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile valilikler tarafından tarım dışı kullanımlara tahsis edilebilir.

Tarımsal amaçlı yapılar için, projesine uyulması şartıyla ihtiyaç duyulan miktarda her sınıf ve özellikteki tarım arazisi valilik izni ile kullanılır.

(Ek fıkra: 28/10/2020-7255/21 md.) İmar planlarında tarımsal niteliği korunacak alan olarak ayrılan yerler ile kamu yararı kararı alınarak tarım dışı amaçla kullanım izni verilen yerler, yeniden izin alınmaksızın bu amaç dışında kullanılamaz ve planlanamaz. Ancak yerleşim alanlarının gelişim alanı ihtiyaçlarını karşılamak için izin verilerek planlanmış alanlarda yeniden izin şartı aranmaz.

Birinci fıkranın (c) ve (ç) bentleri kapsamında izin alan işletmeciler, faaliyetlerini çevre ve tarım arazilerine zarar vermeyecek şekilde yürütmekle ve kendilerine tahsis edilen yerleri tahsis süresi bitiminde eski vasfına getirmekle yükümlüdürler.

Bu madde kapsamında valiliklerce verilen kararlara yapılan itirazlar, Bakanlık tarafından değerlendirilerek karara bağlanır.

Tarım arazilerinin korunması ve amaç dışı kullanımına dair uygulamaların usûl ve esasları yönetmelikle düzenlenir." hükmü yer almaktadır.

Dosyanın incelenmesinden, davalı idarelerce, acele kamulaştırmaya konu toplam 413.903,28 m² alandaki parsellerin hissedar sayısının fazla olduğu ve büyük bir kısmının da Gürün dışında yaşaması nedeniyle ilgili parsellerin satın alma işlemlerinin gerçekleştirilmesinin olanaksız olduğu, bu durumun ruhsat sahasında yapılacak üretimleri olumsuz etkilediği, rezervi belirlenmiş olan demir cevherinin üretilebilmesi ve açık işletme ocağında işletme güvenliği açısından tehlikeli durumların giderilmesine yönelik faaliyetlerin sürdürülebilmesi için acele kamulaştırma yapılmasında kamu yararı bulunduğu, dava konusu acele kamulaştırma kararıyla, Sicil:361 sayılı IV. Grup maden (Demir) işletme ruhsat sahasında yapılan çalışmalar neticesinde, %45 tenöre sahip 50 yıl boyunca 180.000 ton/yıl üretileceği, kamulaştırma istenen parsellerde ilk belirlemelere göre yaklaşık 9.000.000 ton rezerv olduğu, kamulaştırma sonrası üretim aşamasında rezerv geliştirme çalışmasına devam edileceği, mevcut işletmenin devamlılığı için alternatif alan olmadığı, üretim aşamasında 120 kişi istihdam edileceği, demir cevherinin ton fiyatının 2.600 TL olduğu ve

ülke ekonomisine yılda 18 milyon dolar girdi sağlayacağı, böylelikle ülke kaynakları kullanılarak ithalat miktarının azaltılacağı, proje kapsamında malzeme, ekipman ve işgücü temini amacıyla mümkün olduğunca yerli kaynak kullanımının sağlanacağı, böylece yatırım ve işletme maliyeti olarak belirtilen kalemlerin % 100'e yakın bir kısmının yerli ekonomiye dönmesinin beklendiği, böylelikle yerel ekonominin destekleneceği, söz konusu cevherin çıkartılamaması durumunda dış kaynaklardan cevher temini yapılması gerekeceği, böyle bir durumda da döviz girdisi yerine döviz çıkışı oluşacağı gerekçeleriyle uyuşmazlığa konu taşınmazın bulunduğu alanda madencilik faaliyetinin yürütülmesine yönelik kamu yararı kararı alındığı ve dava konusu acele kamulaştırma işleminin tesis edildiği anlaşılmıştır.

Anılan gerekçeler, maden üretimlerine devam edilebilmesi için uyuşmazlık konusu taşınmazların kamulaştırılmasına duyulan ihtiyacı ortaya koyan nedenler olarak kabul edilebilirse de, bu hususların, 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesinde öngörülen acele kamulaştırma prosedürünün uygulanması için gerekli olan olağanüstü durumları ve bu yönteme başvurulması için amaçlanan kamu yararını ortaya koyan nedenler olarak kabul edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Ayrıca, dava konusu acele kamulaştırma kararının 24/11/2023 tarihinde alındığı, ancak uyuşmazlık konusu taşınmazın da içinde yer aldığı tarım alanlarının 01/011/2024 tarih ve 13739121 sayılı Tarım ve Orman Bakanlığı olur'u ile 5403 sayılı Kanunun 13. maddesi gereği talep edilen "IV.Grup Maden(demir)" amacı doğrultusunda kullanılmak üzere izin verdiği anlaşılmıştır.

Bu durumda, 5403 sayılı Kanunun 13. maddesi gereğince tarım dışı amaca tahsis işlemlerinin yapılmadan acele kamulaştırma kararı verilmesi ve acele kamulaştırma yapılmasını gerektirecek acelelik halinin bulunmaması karşısında,taşınmazların acele kamulaştırması yolunda tesis edilen dava konusu Cumhurbaşkanı Kararı'nın, uyuşmazlık konusu parselle ilişkin kısmında hukuka uyarlık görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, Sivas ili sınırları içerisinde bulunan S:... numaralı IV. Grup maden (demir) işletme ruhsatlı sahada, ruhsata konu maden üretiminin devam edebilmesi için ihtiyaç duyulan taşınmazların Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27.maddesi gereğince acele kamulaştırılmasına ilişkin 25.11.2023 tarih ve 32380 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 24.11.2023 tarih ve 7882 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararının Sivas ili, Gürün ilçesi, ... Mahallesi, ... ada ... parsel sayılı taşınmaz yönünden iptaline karar verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Danıştay Altıncı Dairesince, Tetkik Hakiminin açıklamaları dinlendikten ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra 2577 sayılı Yasanın 20/A maddesi uyarınca işin gereği görüşüldü:

İNCELEME VE GEREKÇE :

MADDİ OLAY :

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 12.09.2023 tarih ve 75 sayılı Bakan oluruyla; ruhsat sahası içinde bulunan kuru özel ürün arazisi vasfındaki ... mahallesi, ... ada ..., ..., ..., ..., ..., ..., ... parsel, ...

Mahallesi ... ada ..., ..., ..., ..., ..., ... parsel ve ... Mahallesi, ... ada... parsel sayılı taşınmazların ruhsat hukuku devam ettiği sürece madencilik faaliyetleri için kullanılması amacıyla 3213 sayılı Maden Kanununun 46. maddesi ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunun 5. maddesinin (c) bendi uyarınca kamu yararı kararı alınmıştır.

Uyuşmazlığa konu taşınmaz için Tarım ve Orman Bakanlığının ... tarih ve ... sayılı yazısıyla tarım dışı kullanım izni verilmiştir.

Dava konusu 24.11.2023 tarih ve 7882 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararı ile Sivas ili sınırları içerisinde bulunan S:... numaralı IV. Grup maden (demir) işletme ruhsatlı sahada, ruhsata konu maden üretiminin devam edebilmesi için ihtiyaç duyulan ekli listedeki taşınmazların Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27. maddesi uyarınca acele kamulaştırılmasına karar verilmiştir.

25.11.2023 tarih ve 32380 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan dava konusu acele kamulaştırma kararına karşı, davacı tarafından Asliye Hukuk Mahkemesinde acele kamulaştırma nedeniyle el koyma davasına ilişkin dava dilekçesinin 29.03.2024 tarihinde tebliği üzerine 30.04.2024 tarihinde bakılmakta olan dava açılmıştır.

İLGİLİ MEVZUAT:

Anayasanın 35. maddesinde: "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz." hükmü yer almaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Ek 1 Nolu Protokolünün "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesinde: "Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez." hükmüne yer verilmiştir.

2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 3. maddesinin birinci fıkrasında, idarelerin kanunlarla yapmak yükümlülüğünde bulundukları kamu hizmetlerinin veya teşebbüslerinin yürütülmesi için gerekli olan taşınmaz malları, kaynakları ve irtifak haklarını, bedellerini ödemek suretiyle kamulaştırabileceği düzenlenmiş; 5. maddesi ile kamulaştırma yapılabilmesi kamu yararı kararı alınması şartına bağlanmış; 5. maddede düzenlenen mercilerce verilen kamu yararı kararlarının onay mercilerinin düzenlendiği 6. maddesinin son fıkrasında da, onaylı imar planına veya ilgili bakanlıklarca onaylı özel plan ve projesine göre yapılacak hizmetler için kamu yararı kararı alınmasına gerek olmaksızın, yetkili icra organınca kamulaştırma işlemine başlanıldığını gösteren bir kararın alınması yeterli görülmüştür.

Aynı Kanun'un 27. maddesinde ise, "3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya aceleliğine Cumhurbaşkanınca karar alınacak

hallerde veya özel kanunlarla öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olan taşınmaz malların kamulaştırılmasında kıymet takdiri dışındaki işlemler sonradan tamamlanmak üzere ilgili idarenin istemi ile mahkemece yedi gün içinde o taşınmaz malın 10 uncu madde esasları dairesinde ve 15 inci madde uyarınca seçilecek bilirkişilerce tespit edilecek değeri, idare tarafından mal sahibi adına 10 uncu maddeye göre yapılacak davetiye ve ilanda belirtilen bankaya yatırılarak o taşınmaz mala el konulabilir." hükmüne yer verilmiştir.

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 46. maddesinde, işletme ruhsatı safhasında işletme faaliyetleri için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmazın, taraflarca anlaşma sağlanamaması ve işletme ruhsatı sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça kamu yararı bulunduğuna karar verilmesi halinde kamulaştırılacağı, kamulaştırma işlemlerinin 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre yapılacağı, bu hususstaki masraflar ve kamulaştırma bedelinin işletme ruhsatı sahibi tarafından ödeneceği, kamulaştırılan taşınmazın, tapuya Hazine adına tescil edilip ruhsat hukuku devam ettiği sürece madencilik faaliyetlerinde kullanılmak üzere ruhsat sahibi adına tahsis edileceği hükme bağlanmıştır.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME:

Anayasa’nın 35. maddesinin 2. fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir.

Özel mülkiyet hakkı korunması gereken temel insan hakları arasında sayılmış, Anayasa ve uluslararası sözleşmelerde mülkiyet hakkını korumaya yönelik düzenlemelerde mülkiyet hakkına müdahaleler olabileceği öngörülmüş ancak bu müdahalelerde kamu yararı gerekçesi, kanuni düzenleme gereği ve ölçülülük ya da orantılılık gibi uluslararası hukukun genel ilkelerinin varlığının dikkate alınması gerektiği, aksi durumda müdahalenin mülkiyet hakkı ihlaline neden olacağı kabul edilmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi kararları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla da bu hususların açık bir şekilde ortaya konulduğu görülmektedir.

Anayasa ve 2942 sayılı Kanun hükümleri uyarınca, idarelerin, kanunlarla yapmak yükümlülüğünde bulundukları kamu hizmetlerinin veya teşebbüslerinin yürütülmesi için gerekli olan taşınmaz malları, yetkili mercilerce alınacak kamu yararı kararı çerçevesinde ya da onaylı imar planına veya ilgili bakanlıklarca onaylı özel plan ve projesine dayanılarak, bedellerini ödemek suretiyle kamulaştırmaları; hatta 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesinde öngörülen şartların varlığı halinde, anılan Kanun'da ayrı bir usul olarak öngörülen acele kamulaştırma yöntemine de başvurulabilmeleri mümkündür.

Anayasa'nın 35. maddesinin mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabileceğine ilişkin hükmü çerçevesinde, 2942 sayılı Kanun'la, kamulaştırma ve aynı zamanda acele kamulaştırma işleminin kurucu unsuru olan kamu yararının, yetkili mercilerce alınacak kamu yararı kararı ile ya da onaylı imar planı veya ilgili bakanlıklarca onaylı özel plan ve proje ile ortaya konulması gerekliliği düzenlenmiştir.

2942 sayılı Kanunda, kamulaştırma işlemleri açısından olağan ve acele kamulaştırma olmak üzere iki ayrı usul düzenlenmiştir.

Olağan kamulaştırma sürecinde; kamu yararının gerektirdiği hallerde gerçek ve özel hukuk tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan taşınmaz mallar kamulaştırılırken, öncelikle yeterli ödenek ayrıldıktan sonra, Kanun'un 5. ve 6. maddelerinde belirlenen mercilerce kamu yararı kararı alınır. Kamulaştırmayı gerçekleştirecek idarece, sırasıyla, aynı Kanun'un 7. maddesinde ayrıntısı belirlendiği üzere taşınmaza ilişkin ölçekli plan yapılır, taşınmazın maliki belirlenir, vergi beyan ve değeri tespit edilir ve tapuya kamulaştırma şerhi verilmesinin ardından Kanun'un 8. maddesine göre idarenin satın alma usulünü, karşılıklı anlaşmaya dayalı olarak denemesi gerekir. Bu yolla anlaşmaya varılamaması halinde, Kanun'un 10. maddesine göre idarenin ilgili belgelerle birlikte taşınmazın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesinde kamulaştırma bedelinin tespiti ve taşınmazın idare adına tescilini sağlamak amacıyla dava açması gerekir ve ancak mahkemece tescil kararı verildikten sonra idare, kamulaştırmaya konu taşınmaz üzerinde tasarruf edebilir hale gelir.

Olağan kamulaştırma usulünde, asliye hukuk mahkemesi, idare adına tescil hükmü kurmadığı sürece, idarenin taşınmaza el atma ve taşınmaz üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi bulunmamaktadır.

Acele kamulaştırma usulü ise 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesinde belirlenen “3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacında” veya “aceleliğine Cumhurbaşkanınca karar alınacak hallerde” veya “özel kanunlarla öngörülen olağanüstü durumlarda” başvurulabilen, olağan kamulaştırma usulünden farklı olarak, idareye kamulaştırma işlemlerine ilişkin prosedürün sonuçlanmasını beklemeden, kıymet takdiri dışındaki işlemler sonradan tamamlanmak üzere, ilgili idarenin istemi ile mahkemece, yedi gün içinde o taşınmaz malın Kanun'da belirtilen usule göre bilirkişilerce tespit edilecek değerinin, idare tarafından mal sahibi adına bankaya yatırılması şartıyla, o taşınmaz mala el koyma imkanı tanıyan ayrı bir usul olarak öngörülmüştür.

Bu çerçevede, 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesi incelendiğinde, kamulaştırma işlemlerinde öngörülen yöntemlerin bir kısmının uygulanmayarak taşınmaza acele el konulabilmesi yolu istisnai olarak başvurulabilecek bir yöntem olarak düzenlendiğinden, madde hükmü ile acele kamulaştırmada olağan kamulaştırmaya oranla özel koşulların varlığı aranmış ve üç durumda acele kamulaştırma yolu ile taşınmaza el konulmasına olanak tanınmıştır. Anılan hüküm uyarınca taşınmazların bir an önce kullanılmasına ihtiyaç duyulan, kamu düzenine ilişkin olarak acelilik halinin bulunduğu durumlarda Cumhurbaşkanınca, taşınmazların acele kamulaştırılmasına karar verilebilmektedir.

2942 sayılı Kanunun 27. maddesinde, acele kamulaştırma işleminin dayandırılacağı üç sebep unsurundan, “aceleliğine Cumhurbaşkanınca karar verilen haller” bakımından, Kanun'da açık bir acelelik haline yer verilmediğinden, maddede öngörülen diğer iki koşuldan bağımsız şekilde, işlem tesisine dayanak olan acelelik halinin ve olağan kamulaştırma usulünden ayrılmasını gerektiren nedenlerin, kamu yararı ile özel mülkiyet hakkı arasındaki denge gözetilerek gerçekleşip

gerçekleşmediğinin her somut olayda, projenin ve hizmetin niteliği, mahalli veya ulusal ihtiyacın ivedilikle karşılanması gerekliliği gibi hususlar da göz önünde bulundurularak yargı yerince değerlendirilmesi gerekmektedir.

Acele kamulaştırma istisnai bir yöntem olduğundan, olağan kamulaştırma gerekçeleri dışında aceleliğin varlığına dair şartlarının ortaya konulması gerekmektedir.

Dolayısıyla, acele kamulaştırmaya ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararlarının da kamu yararı amacına ve hukuka uygun olup olmadığına yönelik hukuki denetiminin; diğer idari işlemler gibi yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden incelenerek yapılması gerektiği açıktır.

Yukarıda yer verilen açıklamalar çerçevesinde, dava konusu acele kamulaştırmaya ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın "kamu yararı" ve "acelelik hali" ölçütleri yönünden ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

Dosyanın incelenmesinden; acele kamulaştırmaya konu toplam 413.903,28 m² alandaki parsellerin hissedar sayısının fazla olduğu ve büyük bir kısmının da Gürün dışında yaşaması nedeniyle ilgili parsellerin satın alma işlemlerinin gerçekleştirilmesinin olanaksız olduğu, bu durumun ruhsat sahasında yapılacak üretimleri olumsuz etkilediği, rezervi belirlenmiş olan demir cevherinin üretilebilmesi ve Y:...-X:... temsili koordinatlarında bulunan açık işletme ocağında işletme güvenliği açısından tehlikeli durumların giderilmesine yönelik faaliyetlerin sürdürülebilmesi için acele kamulaştırma yapılmasında kamu yararı bulunduğu, dava konusu acele kamulaştırma kararıyla, Sicil:... sayılı IV. Grup maden (Demir) işletme ruhsat sahasında yapılan çalışmalar neticesinde, %45 tenöre sahip 50 yıl boyunca 180.000 ton/yıl üretileceği, kamulaştırma istenen parsellerde ilk belirlemelere göre yaklaşık 9.000.000 ton rezerv olduğu, kamulaştırma sonrası üretim aşamasında rezerv geliştirme çalışmasına devam edileceği, mevcut işletmenin devamlılığı için alternatif alan olmadığı, üretim aşamasında 120 kişi istihdam edileceği, demir cevherinin ton fiyatının 2.600 TL olduğu ve ülke ekonomisine yılda 18 milyon dolar girdi sağlayacağı, böylelikle ülke kaynakları kullanılarak ithalat miktarının azaltılacağı, proje kapsamında malzeme, ekipman ve işgücü temini amacıyla mümkün olduğunca yerli kaynak kullanımının sağlanacağı, böylece yatırım ve işletme maliyeti olarak belirtilen kalemlerin % 100'e yakın bir kısmının yerli ekonomiye dönmesinin beklendiği, bu şekilde yerel ekonominin destekleneceği, söz konusu cevherin çıkartılamaması durumunda dış kaynaklardan cevher temini yapılması gerekeceği, böyle bir durumda da döviz girdisi yerine döviz çıkışı oluşacağı gerekçeleriyle uyuşmazlığa konu taşınmazın bulunduğu alanda madencilik faaliyetinin yürütülmesine yönelik kamu yararı kararı alındığı ve dava konusu acele kamulaştırma işleminin tesis edildiği görülmektedir.

Uyuşmazlıkta; madencilik faaliyetinden elde edilecek gelir, istihdam ve ülke ekonomisine katkının arttırılması, olağan kamulaştırma sürecinin uzun sürmesi gerekçeleriyle acele kamulaştırma kararının alındığı, işletmenin faaliyetinin devamlılığının öncelikle ekonomik yarar yönünden irdelendiği, acele kamulaştırma yoluna gidilmezse kamunun uğraması muhtemel zararlarının neler olduğunun açıkça ortaya konulmadığı, başka bir anlatımla dava konusu Cumhurbaşkanlığı Kararında, acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren nedenlerin ve "acelelik hali"nin somut olarak ortaya konulamadığı anlaşılmaktadır.

İstisnai bir yöntem olan acele kamulaştırmada, olağan kamulaştırma usulünden ayrılmayı zorunlu kılan aceleliğin varlığına dair şartların ortaya konulması gerekliliği karşısında, yukarıda belirtilen davalı idarelerce sayılan nedenler acele kamulaştırma yapılmasına gerekçe teşkil etmeyeceğinden, uyuşmazlık konusu olayda, acele kamulaştırma yapılmasını gerektirecek acelelik halinin mevcut olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu durumda; Ülkenin doğal kaynaklarından olan madenlerin işletilmesinde ve bu amaçla gerekli taşınmazların kamulaştırılmasında kamu yararı bulunduğu açık olmakla birlikte, 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca acele kamulaştırma yapılabilmesi için gerekli olan "acelelik hali" somut olarak ortaya konulamadığından, dava konusu Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın uyuşmazlığa konu taşınmaza ilişkin kısmında hukuka uyarlık görülmemiştir.

KARAR SONUCU:

Açıklanan nedenlerle;

1. Dava konusu uyuşmazlığa konu taşınmaza ilişkin kısmının İPTALİNE,

2. Ayrıntısı aşağıda gösterilen toplam ...-TL yargılama giderinin davalı idareden alınarak davacıya verilmesine,

3. Karar tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca....- TL vekâlet ücretinin davalı idarelerden alınarak davacıya verilmesine,

4. Posta giderleri avansından artan tutarın kararın kesinleşmesinden sonra davacıya iadesine,

5. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 20/A-2-(g) maddesi uyarınca, kararın tebliğ tarihini izleyen 15 gün içerisinde Danıştay İdari Dava Daireleri Kuruluna temyiz yolu açık olmak üzere, 25/12/2025 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.